

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія технічного обслуговування авіаційної техніки

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни

«Порядок ведення обліку, звітності та витрат ПММ»
вибірковий компонент

освітньо - професійної програми першого (бакалаврського) рівня

Технології робіт та технологічне обладнання аеропортів

за темою - Порядок приймання та відпуску нафтопродуктів на АЗС.
Змішування нафтопродуктів

Кременчук 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного коледжу
Протокол від 28.08.2023 р. № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з технічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. № 7

Розглянуто на засіданні циклової комісії технічного обслуговування авіаційної
техніки, протокол від 28. 08. 2023 р. № 1

Розробник:

*1. Викладач циклової комісії технічного обслуговування авіаційної техніки,
спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Реута А. В.*

Рецензенти:

*1. Викладач циклової комісії аеронавігації Кременчуцького льотного
коледжу Харківського національного університету внутрішніх справ,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, к.т.н., с.н.с. Тягній В.Г.;*

*2. Завідувач кафедри технологій аеропортів Національного авіаційного
університету, доктор технічних наук, професор Тамаргазін О.А.*

План лекції:

1. Порядок приймання нафтопродуктів на автозаправних станціях
2. Порядок відпуску нафтопродуктів на АЗС
3. Порядок приймання-передавання зміни на АЗС
4. Змішування нафтопродуктів
5. Збирання та відпуск відпрацьованих нафтопродуктів.

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Інструкція про порядок приймання, транспортування, зберігання, відпуску та обліку нафти і нафтопродуктів на підприємствах і в організаціях України. 2008 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0805-08#Text>
2. Наказ від 08.12.2016 № 662 Про затвердження Інструкції з контролю якості пально-мастильних матеріалів та спеціальних рідин у державній авіації України/ Верховна Рада України. Чинний від 17.02.2017. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0060-17#Text>
3. Нальотова Н.І. та ін. Технологічні операції з ПММ: навчальний посібник. Кременчук: КЛК ХНУВС, Горішні Плавні: ПП Олексієнко В.В. 2019. 101с.
4. ДСТУ 7094:2009. Маса нафти та нафтопродуктів. Загальні вимоги до методик виконання вимірювання. К.: Держспоживстандарт. 2009 р.
5. ДСТУ 4218:2003. Резервуари сталі горизонтальні циліндричні. Методика повірки. К.: Держспоживстандарт. 2003 р.
6. ДСТУ 4454 - 2005 Маркування, пакування, транспортування та зберігання ПММ. К.: Держспоживстандарт. 2006 р.
7. ДСТУ 4488 - 2005 Методи відбирання проб. К.: Держспоживстандарт. 2006 р.

Допоміжна:

8. Паливо-мастильні матеріали, технічні рідини та системи їх забезпечення./ Упор. В.Я.Чабанний. – Кіровоград: Центрально-Українське видавництво, 2008. – 500с. Режим доступу: https://library.kr.ua/wp-content/elib/chabanniy/Chabanniy_Pal_mast_Mater_kn1.pdf
9. ДСТУ ГОСТ 8.570 – 2002. Резервуари сталі вертикальні циліндричні. Методика повірки. К.: Держспоживстандарт. 2002 р.

Текст лекції

1. Порядок приймання нафтопродуктів на автозаправних станціях

Приймання нафтопродуктів, що надійшли автомобільним транспортом від постачальників, здійснюється працівниками автозаправної станції за марками та видами (дизельне паливо залежно від масової частки сірки) за даними товарно-транспортних накладних у разі наявності паспорта якості та копії сертифіката відповідності. Приймання нафтопродуктів здійснюється відповідно до вимог робочої інструкції оператора АЗС та інструкції з охорони праці, які повинні бути затверджені керівником підприємства, якому належить АЗС. Перед зливанням нафтопродуктів з автоцистерни оператору АЗС необхідно:

- перевірити наявність і непошкодженість пломб;
- переконатись у справності резервуара і його обладнання, технологічних трубопроводів і правильності функціонування запірної арматури;
- виміряти рівень нафтопродукту в резервуарі;
- переконатись у наявності і справності засобів пожежогасіння, правильності заземлення автоцистерн і справності її зливального пристрою;
- переконатись у наявності та придатності до застосування жорсткого буксира для відбуксирування автоцистерни в разі пожежі;
- ужити заходів щодо запобігання розливанню нафтопродукту;
- переконатись, що двигун автоцистерни вимкнено (під час зливання самопливом або під тиском);
- проконтролювати рівень наповнення автоцистерни;
- визначити за свідоцтвом про повірку автоцистерни об'єм автоцистерни і перевірити одержаний результат на відповідність об'єму, зазначеному в ТТН:
- відібрати пробу з автоцистерни в тару відповідно до ДСТУ 4488, виміряти густину і температуру нафтопродукту. Опечатати пробу за підписами своїм та водія автоцистерни, надати номер і зберігати її протягом 10 діб;
- проконтролювати наявність в автоцистерні підтоварної води.

Одержані результати вимірювань густини і температури нафтопродукту зазначаються у ТТН та журналі обліку надходження нафтопродуктів на АЗС за формою N 13-НП. Сторінки журналу необхідно пронумерувати, прошнурувати і скріпити печаткою суб'єкта підприємницької діяльності.

Зливання нафтопродукту має контролюватись оператором і водієм від його початку і до завершення.

Забороняється приймати нафтопродукти на АЗС у разі:

- відсутності пломб вантажовідправника, їх порушення (у випадках пломбування автоцистерни) або невідповідності відбитка, що вказані в ТТН;

- відсутності свідоцтва про повірку автоцистерни;
- несправності зливного пристрою автомобільної цистерни;
- несправності заземлювального пристрою;
- під час грози;
- неналежного оформлення або відсутності ТТН;
- наявності підтоварної води і механічних домішок в нафтопродукті;
- невідповідності якості нафтопродукту вимогам нормативного документа;
- відсутності паспорта якості на нафтопродукт або неналежного його оформлення (відсутність номера, марки та виду, заповнення не за всіма показниками якості);
- відсутності копії сертифіката відповідності.

Нафтопродукти, поставлені на АЗС в автомобільних цистернах, необхідно злити повністю. Оператор, який приймає нафтопродукти, зобов'язаний особисто переконатися в цьому, оглянувши цистерну після зливання нафтопродуктів.

Нафтопродукти повинні бути прийняті в резервуари за їх марками та видами (дизельне паливо за масовою часткою сірки).

У процесі приймання нафтопродукту оператор зобов'язаний стежити за рівнем продукту в резервуарі, не допускаючи переповнення резервуара і розлиття нафтопродукту.

У разі відсутності розходження між фактично прийнятою кількістю нафтопродукту і кількістю, зазначеною у ТТН, оператор проставляє час надходження автоцистерни на АЗС і власним підписом в накладній засвідчує її приймання. Один примірник ТТН залишається на АЗС, а два - повертаються водієві, який поставляв нафтопродукт.

У разі виявлення невідповідності фактично виміряної температури, густини і кількості нафтопродукту значенням, наведеним у ТТН, дозволяється за погодженням вантажовідправника його зливання до резервуара за умови відсутності підтоварної води в автоцистерні. У такому разі приймання нафтопродуктів здійснюють за фактично виміряними результатами за різницею об'ємів нафтопродукту, вимірянних в резервуарі до і після його зливання. У разі виявлення розходження кількості нафтопродукту, виміряної в резервуарі, з даними ТТН складається акт довільної форми за підписами працівників АЗС та водія в чотирьох примірниках, з яких перший додається до змінного звіту під час передавання його в бухгалтерську службу підприємства, другий - надається представнику вантажовідправника, третій - водію, а четвертий - залишається на АЗС. Про фактично прийнятий нафтопродукт робиться відповідна позначка на всіх примірниках ТТН. В акті повинні бути зазначені рівні нафтопродукту в

резервуарі до і після зливання, об'єм прийнятого нафтопродукту, густини за ТТН і за вимірюваннями в резервуарі після зливання, приведені до 20°C за ГОСТ 3900, та кількість нестачі нафтопродукту. При визначенні нестачі нафтопродуктів повинна враховуватись відтворюваність результатів вимірювання густини відповідно до ГОСТ 3900. Установлена нестача підлягає відшкодуванню вантажовідправником відповідно до чинного законодавства України.

На підставі ТТН та акта приймання (у разі його наявності) оператор АЗС має оприбуткувати прийнятий нафтопродукт за марками та видами (дизельне паливо залежно від масової частки сірки), тобто зробити необхідні записи в журналі обліку надходження нафтопродуктів на АЗС за формою N 13-НП. Дані про оприбутковані нафтопродукти заносяться до змінного звіту АЗС за формою N 17-НП.

Об'єм нафтопродукту, прийнятого АЗС з трубопроводу, визначається представниками вантажовідправника і АЗС за вимірюваннями (до і після перекачування) рівня, температури та густини нафтопродукту і рівня підтоварної води в резервуарі АЗС.

Після завершення перекачування нафтопродукту засувка на трубопроводі від підприємства до АЗС пломбується представником підприємства, а пристрій для пломбування зберігається у керівника підприємства.

На зданий з нафтопродуктопроводу нафтопродукт складається акт приймання-здавання нафтопродуктів з трубопроводу на АЗС за формою N 15-НП у двох примірниках, який підписують представники вантажовідправника та АЗС.

Перший примірник акта подається до бухгалтерської служби вантажовідправника і є підставою для списання нафтопродукту з підзвіту матеріально відповідальних осіб, а другий - залишається на АЗС і додається до змінного звіту.

Приймання нафтопродуктів, розфасованих до дрібної тари, здійснюється за наявності кількості місць і відповідності трафаретів даним, зазначеним у ТТН. У разі негерметичності тари, невідповідності її вимогам ДСТУ 4454 вантажовідправнику надсилається повідомлення і складається відповідний акт.

2. Порядок відпуску нафтопродуктів на АЗС

2.1 Відпуск нафтопродуктів за готівку

Розрахунки під час відпуску нафтопродукту власникам автотранспорту за готівку здійснюються на АЗС з використанням РРО, які відповідають технічним вимогам до їх застосування та внесені до Державного реєстру реєстраторів розрахункових операцій згідно з Положенням про Державний

реєстр реєстраторів розрахункових операцій, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 року N 1315.

ПРК мають забезпечувати індикацію ціни нафтопродукту, кількості та загальної вартості виданої дози нафтопродукту.

Облік реалізації нафтопродуктів ведеться через зареєстрований, опломбований у встановленому порядку та переведений до фіскального режиму роботи РРО з роздрукуванням відповідних розрахункових документів, що підтверджують виконання розрахункових операцій кожною АЗС, яка здійснює розрахунки із споживачами готівкою. Відпуск нафтопродуктів за готівку відображається у Змінному звіті АЗС за формою N 17-НП.

Реєстрація, опломбування та застосування РРО повинні проводитися відповідно до Порядку реєстрації, опломбування та застосування реєстраторів розрахункових операцій за товари (послуги), затвердженого наказом Державної податкової адміністрації України від 1 грудня 2000 року N 614, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 5 лютого 2001 року за N 107/5298.

Готівка, отримана від реалізації нафтопродуктів на АЗС, здається до каси підприємства або перераховується на поточний рахунок через відділення зв'язку або інкасується до банківської установи.

2.2 Відпуск нафтопродуктів за відомостями

Відпуск нафтопродуктів за безготівковим розрахунком за відомостями здійснюється АЗС на підставі договорів, укладених між підприємством та споживачем. Відпуск нафтопродуктів відображається у відомості на відпуск нафтопродуктів за формою N 16-НП.

Кількість відпущеного нафтопродукту фіксується у відомості, яка ведеться безпосередньо на АЗС, що підтверджується підписами оператора АЗС та водія.

Підприємства, АЗС на підставі відомостей про відпуск нафтопродуктів періодично, але не менше одного разу на місяць, виписують зведені відомості-рахунки кожному споживачу за марками нафтопродуктів та цінами, установленними протягом місяця. У рахунках обов'язково зазначаються кількість та загальна вартість відпущених нафтопродуктів, у тому числі податок на додану вартість.

Звіряння розрахунків з споживачами за відпущені нафтопродукти здійснюється щомісяця не пізніше п'ятого числа наступного за звітним місяця.

Відпуск дизельного палива за відомостями відображається у змінному звіті АЗС за формою N 17-НП за марками та видами.

2.3 Відпуск нафтопродуктів за талонами

Форму, зміст та ступінь захисту бланків талонів установлює емітент талона. При цьому необхідними елементами змісту талона є його серійний та порядковий номери.

Заправлення за талонами відображається у змінному звіті АЗС за формою N 17-НП.

2.4 Відпуск нафтопродуктів за платіжними картками

Відпуск нафтопродуктів за платіжними картками здійснюється на підставі вимог Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" та Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 19 квітня 2005 року N 137, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19 травня 2005 року за N 543/10823, та інших нормативно-правових актів.

Відпуск нафтопродуктів за платіжними картками відображається у змінному звіті АЗС за формою N 17-НП.

3. Порядок приймання-передавання зміни на АЗС

На АЗС здійснюється оперативне кількісне контролювання, результати якого використовуються для ведення обліку, звіряння кількості отриманих і відпущених нафтопродуктів. Кількісний облік нафтопродуктів на АЗС здійснюється за формою змінного звіту АЗС N 17-НП.

Під час приймання-передавання зміни оператори АЗС:

- визначають залишки нафтопродуктів на кінець зміни з урахуванням залишків на початок зміни (цей залишок переноситься з графи "обліковий залишок попередньої зміни"), надходження нафтопродуктів за зміну, які підтверджено відповідними документами, та кількості відпущених за зміну нафтопродуктів за сумарними показниками лічильників усіх ПРК, ОРК (обліковий залишок);
- вимірюють загальний рівень нафтопродуктів і рівень підтоварної води в кожному резервуарі та за результатами вимірювань визначають об'єм нафтопродуктів (фактичний залишок);
- роздруковують на РРО фіскальний звітний чек і визначають обсяг виконаних розрахункових операцій, що заносяться до фіскальної пам'яті;
- передають залишок готівки;
- перевіряють наявність та фіксацію у місцях, передбачених експлуатаційним документом, свинцевих пломб з відбитком повірочного тавра та відповідність відбитку цих тавр у формулярах на ПРК, ОРК.

У разі встановлення розбіжності фактичної і облікової кількості нафтопродуктів у резервуарі в границях відносної похибки методу вимірювання маси згідно з ГОСТ 26976 зміна передається і приймається за

обліковим залишком нафтопродукту. Перевищення фактичного залишку на кінець зміни над обліковим залишком на кінець зміни понад допустиме граничне відхилення фіксується у змінному звіті. У разі перевищення розбіжності фактичної і облікової кількості нафтопродуктів у резервуарі понад зазначених норм керівництво повинно вжити заходів щодо проведення позачергової інвентаризації. До встановлення обставин перевищення фактичного залишку на кінець зміни над обліковим залишком на кінець зміни понад допустиме граничне відхилення обліковий залишок не корегується.

Після завершення зміни оператором АЗС складається змінний звіт АЗС за формою N 17-НП у двох примірниках, з яких один з доданими ТТН здається до бухгалтерської служби, а другий - залишається на АЗС.

Точність роботи ПРК, ОРК перевіряється еталонними мірниками другого розряду з періодичністю, установленюю керівником підприємства, а також у разі надходження претензій від споживачів на кількість відпущеного нафтопродукту або на їх вимогу. Реєстрація перевірок здійснюється у журналі реєстрації перевірок ПРК (ОРК) на точність відпуску нафтопродуктів за формою N 2-НП.

ПРК, ОРК продуктивністю до 100 літрів на хвилину перевіряються на точність роботи еталонними мірниками другого розряду номінальною місткістю 10 л або 20 л, продуктивністю більше 100 літрів на хвилину - еталонними мірниками другого розряду номінальною місткістю 20 л або 50 л.

Комісійна перевірка за допомогою еталонних мірників точності роботи лічильників ПРК, ОРК та перевірки точності відпуску нафтопродуктів ПРК, ОРК за претензіями споживачів додатково оформлюються актом перевірки ПРК (ОРК) на точність відпуску нафтопродуктів на АЗС та зливання їх після перевірки до резервуарів за формою N 1-НП (додак 18). Нафтопродукти з мірника необхідно злити до резервуарів АЗС.

4 Змішування нафтопродуктів.

У разі змішування нафтопродуктів унаслідок перекачування різних марок і видів нафтопродуктів одним нафтопродуктопроводом, приймання різних марок нафтопродуктів по одному трубопроводу, зливання різних марок і видів (дизельне паливо залежно від масової частки сірки) нафтопродуктів до одного резервуара або на залишок іншого нафтопродукту без відповідного зачищення керівник призначає комісію, яка встановлює причини змішування, кількість та якість змішаних нафтопродуктів, а також можливість відновлення їх якості або переведення до іншої марки.

Ця вимога не поширюється на змішування нафтопродуктів передбаченого процесом виробництва на НПЗ.

У разі відновлення якості нафтопродукту, що не відповідає вимогам нормативного документа, нафтопродуктом, який має запас якості за відновлювальним показником, комісія складає акт довільної форми.

У разі переведення однієї марки нафтопродукту, що не відповідає вимогам нормативного документа на нього, до іншої марки комісія складає акт переведення нафтопродуктів (нафти) з однієї марки до іншої за формою N 18-НП. Акт та пояснення матеріально відповідальних осіб розглядаються керівником підприємства, який приймає рішення щодо відшкодування збитків.

Сума збитків від змішування нафтопродуктів у разі, якщо конкретних винних осіб не встановлено, визнається іншими витратами операційної діяльності підприємства.

Вартість нафтопродуктів, які використані для змішування і доведення якості нестандартних нафтопродуктів до вимог нормативних документів, уключається до вартості нафтопродуктів, якість яких відновлена змішуванням.

5. Збирання та відпуск відпрацьованих нафтопродуктів.

Підприємства, які здійснюють переробку, утилізацію або знищення відпрацьованих нафтопродуктів, проводять в установленому порядку атестацію виробництва на відповідність обов'язковим вимогам, що встановлені нормативно-правовими актами та нормативними документами з охорони навколишнього природного середовища, а також на відповідність санітарним і пожежним нормам, правилам та нормативам екологічної безпеки у відповідності до вимог Закону України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції".

Відпрацьовані нафтопродукти можуть прийматись підприємствами нафтопродуктозабезпечення від суб'єктів підприємницької діяльності згідно з ГОСТ 21046-86 "Нефтепродукты отработанные. Общие технические условия" (далі - ГОСТ 21046) за результатами лабораторних випробувань. АЗС приймають відпрацьовані нафтопродукти від власників автомобільного транспорту без проведення лабораторних випробувань.

Підприємство має забезпечити облік та здавання відпрацьованих нафтопродуктів на перероблення в установленому порядку або на реалізацію іншим підприємствам.

Відпрацьовані нафтопродукти здають і приймають партіями. Партією вважається будь-яка кількість відпрацьованих нафтопродуктів, що відповідає за якістю вимогам однієї з груп, визначених ГОСТ 21046, супроводжується одним документом і направляється одночасно за одним місцезнаходженням.

На кожну партію відпрацьованих нафтопродуктів, що здаються для перероблення, надається накладна із зазначенням маси та групи відпрацьованих

нафтопродуктів. До накладної додається паспорт якості, у якому зазначаються густина, в'язкість, наявність води і механічних домішок, температура спалаху у відкритому тиглі та висновок лабораторії про належність відпрацьованого нафтопродукту до відповідної групи. У разі потреби якості відпрацьованих нафтопродуктів уточнюється в лабораторії шляхом їх випробувань на відповідність ГОСТ 21046.

Приймання відпрацьованих нафтопродуктів на підприємствах здійснюється особами, уповноваженими керівництвом і на яких покладено відповідальність за суворе дотримання установлених правил.

На підставі прибуткових і видаткових документів ведеться журнал обліку приймання і реалізації відпрацьованих нафтопродуктів за формою N 19-НП.

Відпрацьовані нафтопродукти зберігаються за групами в окремих резервуарах, які мають забезпечити збереження їх якості, визначеної під час приймання.